

EESTI LOODUSEUURIJATE SELTS EESTI TEADUSTE AKADEEMIA JUURES
2013. aasta TEGEVUSE ARUANNE

Asutatud: 1853

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga: 23.01.1998

Liikmeskond: 14 auliiget, 760 tegevliiget, 631 usaldusmeest.

Allüksused: 22

Asukoht: Struve 2, 51003 Tartu

Aadress: Postkast 43, 50001 Tartu

E-post: elus@elus.ee

Kodulehekülg: <http://www.elus.ee>

President: Tõnu Viik, tel 734 1935, 50 89 045

Teadussekretär: Ivar Ojaste, tel: 734 1935

Eesti Looduseuurijate Seltsil on 31.12.2013 seisuga 22 allüksust. Sektsiooni õigustes tegutsevad antropoloogia-, botaanika-, entomoloogia, geoloogia-, ilmahuviliste-, metsandus- ja teoreetilise bioloogia sektsioon, Järvekomisjon, Eesti Terioloogia Selts, Eesti Malakoloogia Ühing, Eesti Mükoloogia Ühing ning Jakob von Uexküllli Keskus. Seltsi alluvuses töötavad ka eriülesannetega komisjonid: loodushariduse, loodusteaduste ajaloo, raamatukogu-, eestikeelsete taimenimede, vaatlusvõrkude komisjon, auliikmete kogu, Eesti ökoloogiakogu, ökoloogia eestikeelse terminoloogia komisjon, taimeharulduste komisjon ning looduskaitse ümarlaud.

2013. aastal peeti 9 teadusliku ettekandega üldkoosolekut ja üks seminar:

31. jaanuar – Kalevi Kull: „Miks biosemiootika?“;

28. veebruar – seminar “Baeri päev”, ettekanded esitasid Lauri Linask: “Arengutüüpidest ja Uexküllist” ja Erki Tammiksaar: “Mõningaid uusi aspekte Karl Ernst von Baeri tegevusest teadlasepraktikuna”;

6. märts – Urmas Tartes: „Talvine putukaelu“;

28. märts – Veiko Uri: “Eesti hall-lepikute kasvukäigust ja nende mõjust mullale, süsiniku- ja lämmastikuringele”;

25. aprill – Kaarel Orviku: „Rannaprotsessid ja arendustegevus rannikul“, 2012. aasta aruandekoosolek;

30. mai – Karl Pajusalu: “Kuidas puud oma nimed said?”;

26. september – Peeter Saari: „Valguskuulid“;

31. oktoober – Mati Kaal: „Noppeid Tansaania loodusest terioloogi pilguga“;

28. november – Mart Külvik: „Ökovõrgustik - Eesti "Nokia" looduskaitsekorralduses“;

19. detsember – Toomas Kukk „Eesti niiduökoloogia koolkonna rajaja Kaljo Pork (1930-1981) ja tema fotokogu“.

XXXVI Looduseuurijate päev toimus 29.06.2013 Tartus. Ott Luuk pidas ettekande "Raadi taimestik" ning seejärel siirduti Raadile taimi uurima. Päeva teisel poolel tutvuti giidi juhendamisel Tartu Ülikooli Botaanikaaiaga (osales 22 inimest).

2013. aastal tähistas Eesti Looduseuurijate Selts oma 160 aastapäeva. Sellele olid pühendatud järgmised üritused:

1. 24. septembrist kuni 19. oktoobrini oli Tartu Linnaraamatukogu (Kompanii 3/5) II korruse näituseruumis avatud raamatunäitus “Eesti Looduseuurijate Selts 160”. Näitus tutvustas Eesti LUS-i ajalugu, sektsioone, presidente, andmebaase ja kirjastustegevust. Näitus valmis koostöös Tartu Linnaraamatukoguga;
2. 27. septembril kell 17 toimus Tartu Linnaraamatukogu saalis (4. korrusel) kohtumisõhtu Eesti LUS-i presidendi astrofüüsik Tõnu Viigiga, kes pidas ettekande “Eesti Looduseuurijate Selts ja meie ohtlikud naabrid”;

3. Eesti XII Ökoloogiakonverentsiga “Eesti teadus- ja arendustegevuse konkurentsivõime”, mis toimus 18.-19. oktoobril 2013. a Tartus, tähistati ühtlasi Eesti Looduseuurijate Seltsi 160. aastapäeva. Konverentsi korraldas Eesti Ökoloogiakogu koos Eesti Looduseuurijate Seltsi, Eesti Teadusagentuuri, Tartu Ülikooli ja teiste Eesti ülikoolidega.

Eesti Looduseuurijate Seltsi seksioonide ja komisjonide tegevus 2013. aastal:

Geoloogia seksiooni teeõhtud toimusid:

- 14. veebruaril, ettekande pidas Giuseppe Buono: “Geology of Italy through its palaeontological and archaeological sites”;
  - 4. aprillil, ettekande pidas Igor Tuuling: “Geoloogina USA edelaosa Sierra Nevada mägede rahvusparkides (Yosemite ja Sequioa). Suure kanjoni avarustel.”;
  - 16. mail, ettekande pidas Jüri Plado: “Uganda ühiskonnast, inimestest, loomadest ja kividest.”.
- IX Geoloogia sügiskool teemal “Aeg” toimus 11.–13. oktoobrini 2013 Voorel Jõgevamaal. Üritus toimus koostöös Maateaduste ja ökoloogia doktorikooliga. Kolmel päeval kuulati kokku 20 teadusettekannet (osales 91 inimest). Välja anti sügiskooli kogumik *Aeg. Schola Geologica IX*.

Jakob von Uexkülli keskus korraldas koostöös TÜ Semiootika osakonnaga 7.–8. juulil Mustakurmus ökosemiootika suveseminari “Mõnused elulaadid”. Seminaril lahati erinevaid võimalusi, kuidas inimese eluviisid tänasel päeval saavad arvesse võtta ümbritsevat keskkonda sellesse jõuliselt sekkumata. Seminaril peeti 9 ettekannet (esinejateks Mikk Sarv, Alo Joosepson, Toomas Trapido, Piret Pungas-Kohv & Riste Keskpai, Roy Strider, Timo Maran, Kalevi Kull, Kadri Tüür, Andres Vesper). Seminaril osales u 20 inimest.

18. novembril allkirjastasid Eesti LUSi president Tõnu Viik ning TÜ raamatukogu direktori kt Liisi Lembinen deponeerimislepingu, millega Uexkülli keskus deponeeris raamatukokku osa Uexkülli käsikirjapärandist. TÜ raamatukokku hoiustatava pärandiosa annetas Eesti Looduseuurijate Seltsi Jakob von Uexkülli keskusele Uexkülli pojanaine Marina von Uexküll ning see jõudis Freiburgist Eestisse 2012. aastal TÜ biosemiootika professori Kalevi Kulli vahendusel. Deponeeritavate materjalide seas oli raamatute käsikirju, separaate, fotosid ning üle 400 Uexküllile saadetud kirja ning mitmeid tema kirjutatud kirju. Tuntumate kirjasaatjate seas on bioloogid Hans Driesch, Konrad Lorenz, Heini Hediger, Emmanuel Rádl, Wilhelm Roux, füsioloog Charles S. Sherrington, füüsik Ernst Mach, filosoofid Oswald Spengler ja José Ortega y Gasset, mitmeid baltisaksa intellektuaale Eestist jt. Pärast korrastamist saavad need materjalid uurijatele ja huvilistele Tartu Ülikooli raamatukogu kaudu kasutatavaks.

2013. aastal valmis ning pandi üles ka keskuse uuendatud kodulehekülg (<http://zbi.ee/uexkull/>), mis on samas siiski jooksvalt täiendamisel. Uexkülli keskuse liikmed jagasid sel aastal ka Jakob von Uexkülliga seotud teavet mitmetele keskuse poole pöördunud välismaa uurijatele (Andrea Pinotti, Viktor Sarris, Ti-Nan Chi jt). Keskusega liitus 2013. aastal kaks uut liiget.

Teoreetilise bioloogia seksiooni 39. kevadkool teemal „Süsteemibioloogia“ toimus 24.–26. mail 2013 Mustjõe Kõrtsitalus Harjumaal. Üritus toimus koostöös Tartu Ülikooli Ökoloogia ja Maateaduste Instituudiga ja Maateaduste ja ökoloogia doktorikooliga. Kolmel päeval kuulati kokku 19 teadusettekannet (osales 95 inimest). Välja anti kogumik “*Süsteemibioloogia: 39. teoreetilise bioloogia kevadkooli ettekanded*”.

Botaanika seksioonil toimus kaks ettekandekoosolekut:

- 30. jaanuar, Nele Ingerpuu ja Kai Vellak „Samblaseirest Eestis“;
  - 20. märts, Lea Sudakova „Loodusturism – looduse sõber või vaenlane“;
- Valmis „Samblasõber“ 16. number (<http://www.botany.ut.ee/bruulooogia/>). Samblasõprade päevad toimusid 1.–2. juunini 2013 Valgamaal Otepää maastikukaitsealal.

Jätkus Loodusvaatluste andmebaasi tegevus, mille soontaimede osa toimetajaks on sektsiooni liige Malle Leht. Botaanikasektsiooni liikmed osalesid jätkuvalt ka taimenimede komisjoni töös, looduskaitsega seotud projektides, botaaniliste ekspertarvamuste koostamisel, Pärandkoosluste Kaitse Ühingu tegemistes ja Orhideekaitseklubis.

Ilmahuviliste sektsiooni vaatlusvõrk jätkas oma tööd ja Jõgeva ilmahuvikeskusesse laekusid andmed 60 amatöörpunktist ja 14 ametkondlikult automaatilmajaamalt. Ainult sademeid soojal poolaastal mõõtsid 36 punkti, kusjuures osad neist tegid talvel ka lume vaatlusi. Ilmaandmed (minimaalne ja maksimaalne õhutemperatuur, sademete hulk, lume paksus ja ümbruse kaetus sellega, ilmastiku nähtused) kontrolliti, sisestati arvutisse ja töödeldi. Kogunenud andmetest leiti olulised agrometeoroloogilised näitajad ja täiendati nendega seniseid vaatluspunktide aegridasid. Andmeid kasutati koos ilmateenistuse (EMHI) vaatlusvõrgu andmetega sademete, öökülma, pakase, kuumuse, lume paksuse jt meteoroloogiliste näitajate jaotuse kaartide koostamisel. Nimetatud kaardid on nähtaval agrometeoroloogilistes ülevaadetes Eesti Taimakasvatuse Instituudi kodulehel (www.etki.ee). Aasta lõppemise järel antakse ilma ülevaade koos joonistega ja vaatlusvõrgust kogunenud andmestikuga ohtlikest nähtudest Eesti Looduseuurijate Seltsi raamatukogule.

Jõgeva ilmahuvikeskus teeb koostööd MTÜ „Miinus 43,5“-ga, kelle eestvedamisel on toimunud igal talvel küünlapäeva paiku traditsioonilised Jääpurika festivalid. Ürituse raames on toimunud iga talve eel minimaalse õhutemperatuuri ennustamine Jõgevale.

Ilmahuviliste ja äikesevaatlejate kokkutulek toimus 27. juulil 2013 Türil, kus kuulati 6 teadusettekannet. Esinejad olid Tartu Ülikoolist ja Keskkonnaagentuurist. Osales 96 inimest.

Eesti Terioloogia Seltsi 20. sügiskool „Mammalia“ toimus 27.–29. septembril 2013 Simisalu loodusmajas Järvamaal. Kolmel päeval kuulati 11 teadusettekannet ning toimus üks õpituba „Imetajate võrdlev lahkamine“ (54 osalejat).

Antropoloogia sektsioon korraldas 25. märtsil 2013 Tallinnas Ajaloo Instituudis koostöös TLÜ Ajaloo Instituudi ja MTÜ Arheoloogiakeskusega Karin Margi 91. sünniaastapäevale pühendatud 7. teaduspäeva “Haigus – ebaõnn, mis segab elu loomulikku kulgu”. Seitsmendast teaduspäevast võttis osa ca 25 inimest.

Liidia Saluste ja Gudrun Veldre osalesid 25.–28. juunil 2013 Minskis Valgevene Rahvusliku Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi antropoloogia ja ökoloogia osakonna korraldatud rahvusvahelisel teadus-praktilisel konverentsil „Inimese ökoloogia transpiiridega koostöö tingimustes“. G. Veldre pidas seal suulise ettekandega: “*Sexual dimorphism of main body dimensions of Estonians*” – kaasautor L. Saluste.

7.–9. novembril 2013 osalesid kuus antropoloogiasektsiooni liiget (R. Allmäe, L. Heapost, J. Limbo, J. Kasmel, L. Saluste ja G. Veldre) Riias toimunud konverentsil *Baltic Morphology VII*, kus suuliste ettekannetega esinesid R. Allmäe (Allmäe R., Limbo-Simovart, J. “*Conventional ageing and sexing methods based on teeth and dry bone morphology in person’s identification (victims of Red Terror in 1946)*”) ja G. Veldre (“*BMI of Estonian AMI patients: data of the Estonian Myocardial Infarction Registry*”), posterettekandega Karin Margi elutöö kokkuvõtetest Leiu Heapost (“*On morphology of the Eurasian peoples*”).

24. oktoobril 2013 korraldati koos TÜ Füüsilise Antropoloogia Keskusega Juhan Auli (1897–1994) 116. sünniaastapäeva tähistav traditsiooniline “Auli päev”, mis toimus traditsiooniliselt Eesti LUSi majas Struve 2 Tartus. Osales ca 20 inimest.

Kogumikus “*Papers on Anthropology XXII*” oli 30 artiklit ja 6 ülevaadet (kokku 334 lehekülge),

millest seitsme autoriks olid Eesti LUSi liikmed.

Mükoloogiaühing korraldas 2013. aastal kaks traditsioonilist seenelaagrit Saare maakonnas Abruka saarel: 17.–19. mail (17 osalejat) ja 18.–22. septembril (24 osalejat). Aastakoosolek “*Actiones*” oli pühendatud Eesti Mükoloogiaühingu 50. aastapäevale ning see toimus 14. detsembril 2013 Tartu Ülikooli Chemicumis (53 osalejat). Päevakavas oli 10 teadusettekannet. Koostöös Tartu Ülikooliga ilmus ajakirja *Folia Cryptogamica Estonica* (<http://www.ut.ee/ial5/fce/index.html>) uus number.

Metsandussektsoon korraldas 2013. aastal kolm teadusseminari:

- 13. veebruar, Tiia Drenkhan: “Saaresurmast Eestis ja Euroopas”;
- 5. juuni, tähistati õppejõud Kaarel Veermetsa 120. sünniaastapäeva. Metsandussektsooni liikmed külastasid Veermetsa kalmu Raadi kalmistul ja Metsamajas toimus pidulik tähistamine. Ettekanne PhD Heino Kasesalult teemal “Ülevaade Kaarel Veermetsa elust ja tegevusest”. Järgnesid tema õpilaste meenutused;
- 27. november, Anton Kardakov: “Metsas toimunud muutuste tuvastamine keskmise lahutusega satelliidipiltidelt”.

Järvekomisjoni liikmetest koostas Henn Timm 2013. a Keskkonnaametile Eesti siseveekogude 8 kaitsealuse suurselgrootuliigi inventeerimise meetodika. Tarmo Timm toimetas Eesti LUS kogumikku sisevete hüdrobioloogia ajaloost.

Eestikeelsete taimenimede komisjonis toimus 2013. aastal neli koosolekut: 31. jaanuaril, 3. aprillil, 6. juunil ja 6. novembril. Taimenimede andmebaasis oli 2012. aasta lõpus nimeridasid 17916, 2013. aasta lõpuks aga 18279. Seega lisandus aastaga 363 nimerida. Lisaks kinnitati ka viis terminit.

Eesti Malakoloogiaühingu liikmed osalesid riikliku maismaalimuste seire programmi täitmisel, mis toimus viies seirejaamas: Lahe, Kunda, Toolse, Piusa ja Silma.

Eesti LUS viis ellu SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse, Tallinna Botaanikaiaia ja Keskkonnaameti rahastatud projekte.

Raamatukogu

Seisuga 31. detsember 2013 oli Eesti LUS raamatukogus 163 538 trükist. Aasta jooksul saadi juurde 487 eksemplari raamatuid ja 451 perioodilise väljaande numbrit ja 46 muud teavikut. Enamik neist olid annetused ja vahetused teiste asutustega. Väljaandeid vahetati 54 asutuse ja organisatsiooniga 18 riigist.

ILMUNUD TRÜKISED:

Sõber, V., Laanisto, L., Öpik, M., Tammaru, T., Kull, K. (toim). Süsteemibioloogia: 39. teoreetilise bioloogia kevadkooli ettekanded. Tartu, 2013, 115 lk;

Verš, E., Nemliher, R., Amon-Veskimeister, L., Truuver, K., Ehrlich, K. (toim). Aeg: 9. geoloogia sügiskooli artiklid ja ettekanded. Tartu, 2013, 176 lk. (koos TÜ ökoloogia ja maateaduste instituudi, TTÜ geoloogia instituudi ja TTÜ mäeinstituudiga);

Folia Cryptogamica Estonica 50. Tartu, 2013, 132 lk. (koos Tartu Ülikooliga);

[Internetiajakiri:](#)

Ingerpuu, N., Vellak, K. (toim) Internetiajakiri "Samblasõber 16". 40 lk.
<http://www.botany.ut.ee/bruoloogia/Samblasober16.pdf>